

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OM
NATURCULTUS

ELLER

OPRINDELSEN TIL POLITHEISTERNES
FORESTILLINGER
OM HØIERE VÆSENER.

ET
INDBYDELSESSKRIFT

TIL
DEN OFFENTLIGE
E X A M E N
I NYBORG LÆRDE SKOLE

AF

H. O. BJØRN,
DR. PHILOS. OG RECTOR.

*Manuscriptet er afleveret til
Biblioteket.*

ODENSE,
TRYKT HOS S. HEMPEL,

1820.

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

De fleste religiøse og overtroiske Skikke i Polytheisternes Religion have deres Oprindelse fra de Tider, da der ikke var nogen Historieskriver, som kunde optegne og bevare samme for Efterverdenen; i Naturvidenskaben, hvis Efterretninger strække sig langt høiere op i Tiden end Historiens, maa derfor denne søges, og hvor samme gaaer Haand i Haand med Fabeln, tør man haabe at nærme sig meget til den sande Kilde²⁾. Vi maae altsaa gaae tilbage i Oldtiden til Mennesket i sin meest raae og ucultiverede Tilstand, sammenligne ham med det Menneske, som paa nærværende Tid er denne Tilstand nærmest, og derpaa føre ham igjennem de forskjellige Grader af Udvikling, for derved at udspeide hans paa ethvert Trin forskjellige Begreber om Naturen.

²⁾ Die Urzeit hat keine andere Geschichte hinter sich als Naturgeschichte; in ihn ruht sicher auch die Mythe, siger Gørres i sin Mythengeschichte der asiatischen Welt.

Saa langt som Historien rækker op i Tiden, saalænge vi finde vi Efterretning om religiøse og overtroiske Skikke; saavidt som Menneskeslægten har udbredt sig, saavidt finde vi ogsaa disse udbredte, og det fra de Mennesker, der staae paa det laveste Trin af Udvikling, som Californierne og Nyhollænderne, lige til dem, der allerede have naaet en høi Grad af Dannelse, som Europæerne, i hvis Religion man vel endnu kunde finde Skikke hidrørende fra de polytheistiske Tider. Skulde vi ikke heraf torde slutte, at disse Skikke ere næsten ligesaa gamle og ligesaa udbredte, som Menneskeslægten selv. Vel finde vi hos nogle Reisebeskrivere omtalt Folkeslag, hvoriblandt de nys omtalte Californier og Nyhollændere, hos hvem de paastaae ikke at have bemærket flige Skikke; men da der udfordres et nøie Bekjendtskab til saadanne Folks Sprog, og en langvarig Omgang med dem, for at blive bekjendt med alle deres Skikke, saa er denne deres Paastand nok for overilet. Den, som kjender den menneskelige Natur, vil endnu længe, om han end ikke havde andre Grunde, tvivle om disse Efterretningers Rigtighed; men føie vi hertil andre Efterretninger, som sige os, at Nyhollænderne frygte de Afdødes Sjele, og bringe dem Menneskeoffer, at de frygte Torden, Stjernesked og flere Phænomener, at de ere bange for en ond Aand, som de kalde Bogle, at de have megen Tro paa Hexerie; at Californierne ofte tage deres Tilflugt til Tryllerie og Besværgelser, at de foretage dem overtroiske Handlinger med Barselkoner, nyfødte Børn o. s. v., kunde man vel da længere bifalde dem, der paastaae, at slige Skikke ikke finde Sted hos disse Folk; kunde vi vel da tvivle paa, at selv disse Folkeslag, som vi ansee for de meest raæ,

dumme og tankeløse Mennesker, troe paa høiere Væseners umiddelbare Indvirkning paa Mennesket.

Tauken om høiere Væsener ansaae Oldtidens Visø for uadskillelig fra den menneskelige Natur, og derfor saa almindelig udbredt, at de i denne almindelige Udbredelse troede at finde et sikkert Bevøis for Gudernea Tilværelse²⁾. Ja Epicur ansaae endog Tanken om høiere Væsener for at være Mennesket medfødt³⁾. Dr. Gall taler ogsaa om et Organ for Teosophien, og troer deraf at torde slutte, at Begrebet om et høiere Væsen maa være Mennesket medfødt.

Da vi altsaa ikke have Grund tit at tvivle om, at religiøse og overtroiske Skikke, og de dem forudgangne Begreber om høiere Væseners umiddelbare Indflydelse paa jordiske Ting, ere ligesaa almindelig udbredte her paa Jorden, som Menneskeslægten, og i Oldtiden have

²⁾ *Firmissimum hoc afferri videtur, cur deos esse credamus, quod nulla gens tam fera, nemo omnium tam sit immanis, cujus mentem non imbuerit deorum opinio, nec vero id collocutio hominum aut consensus effecit, non institutis opinio est confirmata, non legibus. Omni autem in re consensio omnium gentium lex natura putanda est,* siger Cicero i sine tusculanske Samtaler libr. I. cap. 13.

³⁾ *Intelligi necesse est, siger Cicero de natura deorum l. I. c. 17 og 16, esse deos, quoniam insitas eorum vel potius innatas cognitiones habemus. Solus (sc. Epicurus) vidit primum esse deos, quod in omnium animis eorum notionem impressit ipsa natura. Quæ est enim gens, aut quod genus hominum, quod non habeat sine doctrina anticipationem quandam deorum.*

været det, saalænge som baade mundtlige og skriftlige Traditioner næse; vi vide jo at Adams Børn offrede, at Noah gjorde Forskjel imellem rene og urene Dyr, og at Caldæerne allerede førend Abrahams Tid dyrkede Afguder; saa tørde vi maaske heraf udlede Bevis for, at disse Skikke og disse Begreber ere ligesaa gamle, som Menneskeslægten selv, hvis vi end ikke kunde angive Grunde, som i det Følgende skal anføres, der, udlædt af den menneskelige Natur selv, end mere bestyrke denne Sætnings Rigtighed.

I den høieste Alderdom maa altsaa Oprindelsen til Begrebet om høiere Væsener, og de deraf flydende religiøse og overtroiske Skikke søges; skjøndt mange af disse Skikke i de følgende Tider ere blevne saa forandrede efter de forandrede Begreber og Forestillinger, man har dannet sig om de høiere Væsener, at vi ofte ikke ere i Stand til nøjagtig at angive den sande Kilde, og det saa meget mere, som de fleste Folks Theogonie og Cosmogonie er sammenblandet med deres ældste Historie. Opkaster man nu det Spørgsmaal, hvad har især været Aarsagen og Anledningen til disse Skikke? da kan samme almindelig besvares saaledes: Mangel paa rigtig Kundskab om Naturen, eller Mangel paa Evne hos det raase Menneske til at udforske den rigtige Grund til naturlige Begivenheder, er den sande Aarsag. Naar Naturmennesket i sin hjælpeløse Tilstand kæmper med Elementerne og føler Naturkræfternes mægtige, Indflydelse naar Havets Bølger tærne sig, og gjennembryde de satte Skranker, naar Orkanen hvirvler, Tordenen dundrer, og Lynildens Pile gjennemføre Luften, saa at Vildtet i Skovene, Fuglene under Himlen og Havets Beboere skjule

sig, da bærer det svage hjælpeløse Menneske, i Kamp med Elementerne ahner han Død og Ødelæggelse, hans barnlige Phantasie leder ham da af sig selv til at ansee disse Naturphænomener for Handlinger af høiere over ham herskende Væsener, og fra denne Erkjendelse til disse Væseners Tilbedelse er kun eet Skridt. Derfor finde vi, at de forskjellige Naturkræfters Virkninger, og de menneskelige Svagheders Ytringer udgjøre den fornemste Grundvold for enhver hedensk Gudelære; thi hvad ere vel Hedningernes Guder andet end personificerede Naturkræfter. Af denne Naturkræfternes Dyrkelse kan vi derfor udlæde den store Overeenstemmelse i uncultiverede Folkestags Religion, hvilken Overeenstemmelse det er langt rimeligere at være frembragt ved uddannede Menneskers Uvidenhed i physiske Ting, end ved historiske Traditioner. Hvor Naturen har været Veileder, der har Udviklingen selv i de meest modsatte Jordstrøg taget samme Retning. Endskjøndt man af den Lighed, som finder Sted imellem ganske adskilte og vidt fra hinanden værende Folkestags Gudenavne, skulde troe, at i det mindste nogen Meddelelse har fundet Sted, hvis man ikke vil hidlede denne fra fjernere Grunde. Hvor mange af vore nordiske Forfædres Navne ⁴⁾ og Meninger stemme ikke paafaldende overeens med dem af de gamle Magi i Persien, med de sildigere Manikæers og Stoikernes; hvor paafaldende er det ikke hos ameri-

⁴⁾ Vore Forfædre vare heel gavmilde med at tildele deres fornemme Mænd, Fyrster, Konger, ja selv deres Guder deels onde deels gode Tilnavne. *vid. Wedel Simonsens danske Adels og Riderstauds Historie I. 1, p. 87.*

kanske Folk at have fundet i deres første Form de Religionsbegreber, som for flere hundrede Aar siden vare forsvundne hos syriske og arabiske Folkestag ⁵⁾. Hos denne Verdensdeels Beboere, der sildigere hæve sig til nogen Grad af Cultur, søges altsaa lettest den oprindelige Naturcultus.

Mennesket drevet af en ham medfødt Tilbøielighed til stedse at ville gaae tilbage fra Virkning til Aarsag, søger derfor bestandig ved mødende Begivenheder, især saadanne, som synes ham skræksomme, og derfor i fortrinlig Grad tiltrække sig hans Opmærksomhed, at udfinde den sande Grund til samme; thi af alle Følelser hos Naturmennesket er ingen stærkere, oftere forekommende og mere herskende, end de, som Sorg, Frygt

-
- 5) Sehr merkwürdig ist es, dass die ältesten Entdecker von America auf einer der Inseln des Mexikanischen Meerbusens, die sie Carolina nannten, und die wahrscheinlich jetzt die Opferinsel heisst, im Jahre 1518 etwas ähnliches, als das charthaginiensischen Götzenbild von Baal fanden, denn dort sahen sie mehrere hohle Metalstatüen von ungeheurer Grösse mit ausgestreckten und gefallteten Händen, und in diesen Colossen Ueberbleibsel verbrannten Menschenopfer. Und wenn wir nun bedenken, dass Diodor von phoenisischen Seefahren erzählt, die auf einer Reise an der africanischen Küste von einem heftigen Sturm überfallen, nach einer weit entfernten Insel getrieben würden (Diodor Sic. l. V. c. 19. 20.), so liesse es sich wohl annehmen, dass die Phoenicier Theile von America gekannt, und vielleicht Niederlassungen dort gehabt haben. vid. Religion der Karthager von Dr. Fr. Münter p. 12.

Skræk og Forbauselse frembringe. Det raee og uddannede Menneske er i Almindelighed mere tilbøielig til at frygte end til at haabe, mere tilbøielig til Studsen end til Tiltroe; han studser ikke alleue ved mange sædvanlige Begivenheder, og svæver derved imellem Haab og Frygt, heldende mere til den sidste, saasom ved Drømme, Sygdomme, Dødsfald o. s. v. men det er især usædvanlige, sjeldnere forekommende, eller mere truende Begivenheder i Naturen, som Torden og Lynild, Orkaner, Jordskjælv, Formørkelser, Oversvømmelser ildagtige Meteorer o. a. fl., der sætte hans Sjel i den hæftigste Bevægelse, hvilken endog ikke lidet forstærkes ved den Mennesket saa almindelig egne Tilbøielighed til det Underfulde. Seer han sig her ikke i Stand til at udfinde Grunden til disse Begivenheder, forekommer der ved samme noget, som synes at overstige hans Begreber, saa leder saavel Frygt som Følelse af egen Svaghed ham til at ansee dem for Virkninger af høiere Væsener og usynlig virkende Kræfters umiddelbare Indflydelse ⁶⁾. Tro paa det Underfulde og Trang til i overjordiske Kræfter at søge Hjælp og Tillugt for vor Nød og Lidelser, synes at være uudslettelig i Menneskets Sind. Disse Følelser vare derfor, om ikke de eneste, saa dog blandt de første og fornemste Aarsager til Tanken hos det raee

⁶⁾ *Quod quia quemadmodum natura efficere sine aliqua mente possit non videtis, ut tragici pœtæ, cum explicare argumenti exitum non potestis, confugitis ad deum, cujus operam profecto non desideraretis, si immensam et interminatam in omnes partes magnitudinem regionum videretis, siger Cicero de Nat. Deor. l. I. c. 20.*

Menneske om høiere Væsener. Derfor see vi Grækerne's Zeus og Romernes Jupiter, deres fornemste Gud, og Levning fra fjerne Tider, at være den Tordnende, der med sine Tordenkiler straffer Menneslægten; det samme var ogsaa Tilfældet hos flere af de nordiske Folkelag, som i de ældste Tider have under forskjellige Navne tilbedet Tordenguden som den øverste Gud; thi Tordenen er upaatvivlelig eet af de meest frygtelige Phænomener. At Tanken om Havets Guddom er opstaaet hos det raae Menneske ligeledes af Frygt for dets Magt og Vælde er upaatvivlelig. Uagtet det paa den anden Side vel heller ikke kan nægtes, at jo ogsaa ofte glædere Følelser opvakte hos Naturmennesket Tanken om Indvirkning af høiere Væsener, til hvilke han skyldte sig Held. Gode og onde Væsener bleve derfor tidlig Menneskets Beberskere, Haab og Frygt dets troe Ledsagere igjennem Livet. Saaledes have vore Forfædre havt omtrent samme Begreber om hvide og sorte Alfer, som Almuen endnu har om gode og onde Aander; saaledes vare Persernes Mithra Fader til Lys og Varme, den befrugtende Regn og alle Livskræfter, en Modsætning til deres Dews og Darondis. Den Religion, som ikke antager saadanne 2 modsatte Væsener, eller med andre Ord, den Religion, som ikke statuerer et Paradiis og et Helvede, har som uovereenstemmende med den menneskelige Natur sjelden nogen Varighed, og deri maa upaatvivlelig Grunden søges til, at man i Japan saalet har modtaget fremmede Religionsbegreber, da der i Japanesernes egen Religion ikke findes Spor til Forestillingen om disse modsatte Væsener.

Mindre Sandsynlighed synes den af mange Ældre, som ogsaa af nogle Nyere fremsatte Mening at have,

at Beundring af det Store og Skjønne i Naturen skulde først have frembragt hos Mennesket Tanken om højere Væsener⁷⁾; thi denne Forestilling forudsætter allerede en højere Grad af Cultur, end den, man kan tillægge det raæ Menneske. Hos det cultiverede og dannede Menneske kan Betragtningen af det Store og Beundringsværdige i Naturen vække og forøge Ærbødheden for sammes Skaber og Ophav; men anderledes forholder det sig med det raæ og udannede Menneske; han stødser kuns ved det Usædvanlige og Skræksomme, det daglig Forekommende gaær han med ligegyldigt Blik forbi. Himmellegemernes regelmæssige Bevægelser, Dagens og Aarstidernes Afvexlinger har han fra sin Barndom af været vant til, at beskue, uden at det engang er faldet ham ind, at ville udforske Aarsagen til samme. Hos de langt mod Norden boende Folk er Nordlyset et næsten ligesaa almindeligt Phænomen, som Solens Op- og Nedgang, de studse altsaa ikke ved samme, eller ansee det som noget Forvarsel, naar Sydlandenes ucultiverede Folk derimod troe samme at behude Ulykker. Selv hine Oldtidens Vise, som ivrigst forsvarede den Sætning, at Betragtningen af det Skjønne og Beundringsværdige i Naturen først ledede Mennesket paa Tanken om højere Væsener, vise ved de Grunde, som de anføre, at det kuns er det Usæd-

⁷⁾ *Tantum vero in hominis solertia fiduciam reponebant, siger Meiners i sin historia doctrinæ de vero deo pag. 10, ut solum ipsi cæli aspectum suffecisse putarent ad sublimem cogitationem recuperandam, si ea forsân per aliquod tempus vel obscurata, vel, quod parum verisimile sit, prorsus perdita fuisset.*

vanlige, som i Mennesket opvækker Tanken om høiere Væsener.

Endnu mindre Sandsynlighed har den af nogle Ældre anførte Mening, at Tanken om høiere Væsener var opfunden af statskloge Mennesker eller herskesyge Statsstyrere, for derved at tvinge dem, der ikke vilde adlyde Fornuftens Bydende, til deres Pligters Opfyldelse ⁸⁾. Vel kan ikke nægtes, at Odin maaskee ved List og Klogskab havde tilvendt sig guddommelig Ære, men næppe vakt hos vore Forfædre Tanken om høiere Væsener. At Folks Beundring, Taknemlighed og Kjerlighed skulde allerede saa tidlig have forgudet enten levende eller døde Mennesker, som Cicero anfører l. c. efter den Cyrenaiske Philosoph Euhemerus, er næppe rimeligt, thi iblandt raæ Folk er der sjelden nogen, som hæver sig saa høit over Mængden, at samme derfor skulde tillægge ham overnaturlige Kræfter, og vise ham guddommelig Ære. Indførelsen af heroiske Feste tillægges man ogsaa i Almindelighed Kadmus, og i Grækenland vare efter Plutarks Beretning (III. 17 og VI. 790) Lysander og Agesilaus de første, som man af Taknemlighed dyrkede førend deres Død. At listige og kloge Mænd have vidst at benytte Almuens overtroiske Meninger, for at indbilde den, at de besadde overnaturlige Evner, derpaa haves mange Exempler; dette gjorde upaatvivlelig foruden Odin hos

⁸⁾ *Quid? ii, qui dixerunt, totam de diis immortalibus opinionem fictam esse ab hominibus sapientibus reipublicæ causa, ut, quos ratio non posset, eos ad officium religio duceret. Cicero de Nat. Deor. l. 1. c. 42.*

Scandinavierne, Minos hos Cretenserne, Numa hos Romerne; dette gjøre endnu Jongleurs hos Tatarerne og Angekokkerne hos Grønlænderne. Men næppe kan man troe, at disse skulde hos samme først have vakt Tanken om høiere Væsener, endskjøndt det alt tidlig var almindeligt saavel hos vore nordiske Forfædre, som hos Grækerne, Romerne, Schytterne, Germanerne, Østerlændingerne og flere Folk, at berømte Krigere og elskede Høvdinge efter Døden nødde guddommelig Ære.

Efterat jeg nu har søgt at vise, at Mangel paa rigtig Kundskab om Naturen var den sande Aarsag til Tanken om høiere Væsener og deres Tilbedelse, vil jeg stræbe at udlede Forestillingen om disse høiere Væsener. Det raæ Menneske, antagende Naturphænomenerne for Virkninger af høiere Kræfter, og forestillende sig samme som umiddelbar frembragte ved Væsener af en høiere Natur end det selv, men formedelst sine indskrænkede Begreber bundet til Sandseverdenen, over hvilken det ikke formaaer at hæve sig, forbinder derfor Begrebet om Gud med noget legemligt⁹⁾. Disse Væsener ansaae han vel for mægtigere og fornuftigere end sig selv, men tillagde dem dog samme legemlige Fornødenheder, samme Svagheder, som han selv be-

⁹⁾ *Quod vero sine corpore ullo deum vult (sc. Plato) esse, ut Græci dicunt ασωματων, sicut Cicero (de Nat. Deor. l. I. c. 12), id quale esse possit, intelligi non potest. Careat enim sensu, necesse est, careat etiam prudentia, careat voluptate— quæ omnia una cum deorum notione comprehendimus.*

sad, ja endog Lidenskaber ¹⁰⁾ og Forbrydelser; de fødtes og døde, kunde lide Hunger og Tørst, Hede og Kulde, kunde saares og dræbes. Ligesom nu det enkelte Menneske ikke formaaer at udrette alt, eller besidder alle menneskelige Fuldkommenheder, saaledes troede han ogsaa, sluttende bestandig i Analogie af Mennesket, at et høiere Væsen heller ikke var i Stand til at bevirke alt. Han fordeelte derfor Naturkræfterne imellem flere Væsener, og Polytheisterie blev saaledes den første Religion hos det raae Menneske ¹¹⁾. Deri ere ogsaa alle polytheistiske Folk, saavel ældre som nyere, overeenstemmende, at de høiere Væsener hverken kan bevirke alt det Gode, eller afvende alt det Onde for Mennesket. Skiæbnen, ei saa ulig det, man i nyere Tider har kaldet Lykken, æredde og dyrkede de Gamle under forskjellige Benævnelser, og selv den mægtigste iblandt deres høiere Væsener formaaede ikke at ændre dens Bestemmelser. Saaledes fortælles ¹²⁾

¹⁰⁾ *Tantæne animis cælestibus iræ!* Virg. *Aeneid.*
l. I. v. 11.

¹¹⁾ Den Mening, som Cicero anfører efter Epicur (*de Nat. Deor.* l. c. 17, 19, 20) og flere Philosopher af den joniske Skole, at Guderne vare salige Væsener, som ikke bekymrede sig om Menneskernes Handlinger, ikke bejødtede og straffede, kan næppe antages for at have været synderlig udbredt, end sige almindelig; ja man kunde endog tvivle paa, om Epicur virkelig har meent det alvorlig. Man sees ogsaa, at Cicero lægger mere Vægt paa dem af den modsatte Mening, hvorved han mener Stoikerne.

¹²⁾ *Volsunga Saga* pag. 50.

at Brynhildur fældede Kong Hjelmgunnar, endskjøndt Odin havde lovet ham Seieren. Ligeledes beretter Saxo, at Odin, Thor og alle de øvrige Guder hjalp Odins Søn Balder imod Hother, Konge i Danuemark og Sverrig, men de bleve overvundne af ham i et Sølslag, og maatte tage Flugten, og da Balder siden efter dræbtes af Hother, maatte Odin tage sin Tillflugt til Spaamænd, Tegnsudlæggere og vise Mænd, for at faae at vide, hvorledes han skulde hævne sin Søns Død. Den Fin Rostioph, (thi af Finnernes Spaadoms gave gik, saavel i Oldtiden som senere megen Ry) sagde da: at han skulde fødes en Søn ved den russiske Konges Datter Rinda (hvitket og skeete, hvor ubøielig end Prindsessen var), som skulde hævne sin Broders Død, thi saaledes var det beskikket ¹³). Dog troede mange, at et Menneskes Liv kunde forlænges derved, at et andet offredes i hans Sted; ligeledes at een kunde overlade sin Lykke til en anden. Guderne vare i det høieste Skjæbnens Fortrolige ¹⁴), og allene derved i Stånd til at forkynde Mennesket tilkommende Ting ¹⁵), ja mange polytheistiske Folk drive endog deres Forestilling om disse høiere Væseners Svaghed saavidt, at de tro, at kunne forhaane, bespotte, vel endog revse og straffe dem, naar de ikke høre deres Bønner, eller opfylde deres Ønsker. En Chineser gik for ikke mange Aar siden saavidt, at han stevnede en af sine Guder for Retten, og lod ordentlig

¹³) Vid. Suhm om Odin og den hedenske Gudelære pag. 102.

¹⁴) Skjøndt ikke altid, *fatis incerta feror*, siger Venus, *Virg. Aeneid. l. IV. v. 110.*

¹⁵) conf. *Virg. Aeneid. l. I. v. 262.*

fælde Dom over den; thi da hans eneste Datter var syg, og han forgjæves havde søgt Hjælp hos Lægerne, tog han sin Tilflugt til Guderne, og søgte ved Bønner og Offringer at formaae dem til at redde hans Datter. Præsterne forsikkrede ham da, at en vis Gud, hvis Magt og Evner de havde megen Tiltro til, havde lovet Hjælp, men ikke destomindre døde Datteren. Den forbittrede Fader lod da Guden med samt dens Præster kalde for Retten; Dommeren vovede ikke at fælde Dom i en saa besynderlig Sag, men henviste den til Statholderen, denne igjen til Vicekongen, som lod Retten i Pecking fælde Dom, der gik ud paa, at Guden blev for Evig landsforviist, og dens Tempel nedrevet; Præsterne slap med en dygtig Irettesættelse ¹⁶⁾. Herodot ¹⁷⁾ beretter, at da Xerxes havde ladet slaae en Broe over Hellespont, ødelagde en Storm den; ved Efterretning herom befalede Kongen, at man skulde give Hellesponten 300 Slæg under Udraab af følgende: Vores Herre fuldbyrder denne Straf paa dig, afskyelige Hav! fordi du har tilføiet ham Skade, uden at han i mindste Maade har fornærmet dig, men enten du vil eller ikke, saa vil han dog sætte over dig; du fortjener, troløse Hav! at ingen Dødelig i Fremtiden bringer dig Offer (hvilket dog Xerxes selv siden gjorde). Efter Tabet af sin Flaade raabte Augustus, at han vilde seire endog imod Neptuns Villie ¹⁸⁾; og for siden at hævne sig paa denne Ha-

¹⁶⁾ *Le Comte nouveaux memoires sur l'etat présent de la Chine T. II. p. 127.*

¹⁷⁾ *L. VII. c. 34.*

¹⁸⁾ *Suetonius in Aug. c. 16.*

vets Behersker, lod han i de næste circensiske Lege hans Billed ikke bæres med omkring iblandt de andre Guders Billeder. I Middelalderen og de siddigere Tider findes hyppige Exempler paa Hevn, som Katholikerne have taget over deres Helgener.

Den Tanke, at Summen af alle Naturens Kræfter skulde være forenet i eet Væsen, er saa høi, at kuns det mere cultiverede Menneske formaaer at fatte den; saare naturlig var derfor den Forestilling hos det raæ Menneske, at disse Naturens Kræfter vare fordeelte mellem flere Væsener. Anaxagoras og Socrates¹⁹⁾ vare de første hos Grækerne, som ved at betragte det Store, Skjønne og Beundringsværdige i Naturen, og de deraf flydende uskatterlige Goder for Menneskeslægten²⁰⁾, sluttede, at der nødvendig maatte være et viist, almægtigt og ubegribeligt Væsen, som havde frembragt alt. Disse vare altsaa de første sande Betragtere af Naturen, og derfor ogsaa de rigtige Bekjenders af den eneste sande Gud, og doggik de i Grundensamme Vei, som deres Forgængere, men deres skarpe og grundskende Blik trængte dybere ind; de betragtede blot Naturen fra en anden Side, og hævede sig langt høiere over Sandseverdenen, Men paa hvilket høit Trin af Cultur stode ikke allerede Grækerne paa den Tid, da denne Tanke først opstod hos dette aandrige Folk²¹⁾. Og kunde vi da vel undre os

¹⁹⁾ *Conf. Meiners I. c. p. 560 seq. et Cicero de Nat. Deer. l. I. c. 9. et 12.*

²⁰⁾ *Conf. Xenophons socratiske Mærkværdigheder l. IV. c. 3.*

²¹⁾ *Quod vero unius Dei cognitio accuratam naturæ interpretationem et plurimarum rerum in-*

over, at raee og udannede Folk, der hverken kjende Videnskaber eller Kunster, for hvem rigtig anstillede Naturbetragtninger og skarpsindig Grublen er ubekjendt endog af Navn, ikke formaaer at hæve sig til Tanken om eet almægtigt og altformaende Væsen. Ja hvor vanskeligt det er, ikke allene at fatte, men endog at vedligeholde Begrebet om een sand Gud, derpaa have vi Exempler i Israeliterne, som, uagtet de havde en guddommelig Aabenbaring, der lærde dem at betragte Gud ikke allene som Verdens Skaber, men og som dette sit Folks Lovgiver, dog forfaldt til Afguderie; og kunde vel anden Grund dertil tænkes, end den, at de kjendte fortidet til Sandseverdenen for at hæve sig over Sandseverdenen, at de manglede den Grundvold, rigtig Kundskab om Naturen, hvorpaa en fast og urokkelig Kundskab om den eneste sande Gud kan bygges. Vi kjende heller intet andet Folk end Grækerne, der

telligentias sequatur, non vero antecedit, siger Meiners l. c. p. 14, satis quidem ex diligenti consideratione argumentorum, quibus illa innititur, et itinerum, quibus mens humana ad illam peruenire potuit, intelligitur; idem tamen omnium luculentissime Græcorum historia declaratur, qui omnium, quos mihi cognoscere licuit, populorum soli natura duce sensim, et post longos summorum ingeniorum errores ad hanc opinionem tanquam ad summum philosophiæ fastigium ascenderunt. Imo constat, Græciam non nisi sero, postquam sapientissimæ leges inventæ, cæteræ vero artes ad summam prope perfectionem perductæ, omniaque subtilissimarum argutiarum genera fere exhausta essent, unum tantum mundi hujus genitorem ad moderatorem cognovisse.

fra intet steeg lidt efter lidt ved Naturens Betragtning op til Viisdommens høieste Trin, Kundskab om den eneste sande Gud, og dog heviser dette Folks eget Exempel os, at Polytheisterie, der ikke hæver Mennesket saa høit over dets egen Sphære, har en saa mægtig Indflydelse, at det er vanskelig at svække, end sige tilintetgjøre disse Begreber; thi uagtet Grækenlands Lærde saavel mundtlig som skriftlig fremstillede de ene rigtige og ophøjede Begreber om Gud og Naturen, saaspoledes dog ikke deraf mindste Virkning paa Folket, der tvertimod forfaldt alt mere og mere til Polytheisterie og Overtroe. I sin Tale om Gud maatte Socrates, for at undgaae det uoplyste Folks Had, derfor næsten altid bruge Ordet i Pluralis; men det er tydeligt nok, at han i sine Samtaler gjorde Forskjel imellem den eneste sande Gud og Folkets Guder. Og ikke allene i Christendommens Begyndelse, men selv i de sildigere Tider seer man, hvor vanskeligt det er for mange af de Hedninger, som ere gangne over til Christendommen, at give slip paa deres fordums Guder, dem de ikke sjelden forfaldt til igjen, men endog vedbleve at dyrke ved Siden af den eneste sande Gud. I Oluf Tryggesens Saga ²²⁾ fortælles, at de Norske efter Christendommens Indførelse vedbleve hemmelig at offre til deres Guder paa Klipper, øde Marker og afsides Dale, men tørde ikke have deres Billeder hjemme hos sig selv. Withikind beretter ligeledes, at de Danske under Kong Harald Blaatand dyrkede Christus tilligemed Afguderne, og at de engang i et Gjestebud paastode, at Christus

²²⁾ Pag. 170 *ex ed. Reenh.*

vel var Gud, men at der dog vare større Guder end han, saasom de udviste større Tegn og Vidunder ²³). At vore Forfædre især have været stærkt hengivne til denne deres physiske Gudelære, og at det varede længe efter Christendommens Indførelse, inden de reent kunde give slip paa den, derpaa findes mange Sporsaa-vel i Historien, som i endeel af de gamle danske Love, der indeholde Forbud imod Afguderie. Saaledes fortæller Prof. Fin Magnussen ²⁴) efter Pontoppidan, at Bonden Aanun paa Flodland i Vraadals Sogn, Christiansands Stift, døde 1733, og efterlod sig et meget gammelt Afgudsbillede af Træe, som af Frygt for Øvrigheden og Naboerne var bleven hensat i et skjult Hjørne, og der af ham tilbedet ei allene med Ord, men ogsaa med Offeringer af Mad og Øl. En gammel Kone i Guderup paa Als tilbad ligeledes hæmmelig indtil sin Død, som indtraf Aar 1720, Afguden Thor hver Morgen og Aften med en vis Bøn. Aanuns Sognepræst opbrændte af hellig Iver det efter hans Død fundne gamle Afgudsbillede, og Konens Sjelesørger, som først efter hendes Hedenfart af hendes Datter fik Efterretning om hendes hedenske Tro, vilde ei gjøre sig skyldig i den vanhellige Daad, at optegne Bønnens Indhold. I Knud den Stores engelske Lov forbydes al hedensk Gudsdyrkelse, nemlig at tilbede Afguder, som Soien, Maanen, Ilden, Vandkilder, Stene og alle Slags Træer, at drive Hexekunster, at paaføre nogen Skade enten ved Lodkastning eller ved tændte Blus, og endelig at

²³) Suhm om Odin og den hedenske Gudelære pag. 345.

²⁴) Det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter 1813. Iste Hefte pag. 189.

foregive falske Syner ²⁶). Selv i de nugældende danske Love findes Artikler om Trolddom, men, siger Suhm, det er nu for længe siden aflagt at brænde Hexe, og siden man lod af dermed, findes heller ingen Hexe mere. Vi see altsaa heraf, hvor fast det sandselige Menneske hænger ved det Sandselige; og denne Hang er upaatvivlelig Aarsag til, at Katholikerne ere ivrigere i dares Religion end Protestanterne, hvis Religion er mere luttret for sandseligt Ceremoniel.

Da nu Mennesket engang havde fattet slige sandselige Begreber om høiere Væsener, og om ikke just sat disse ved Siden af Mennesket, eller strax tillagt dem menneskelig Figur og Dannelse, saa dog kuns sat dem eet Trin oven for samme, (Almuen forestiller sig endnu paa mange Steder Gud under Skikkelse af en gammel ærværdig Mand eller en mægtig Behersker, der straffer det Onde og belønner det Gode), saa fulgte paa en let og naturlig Maade deraf deres øvrige Begreber om disse Væseners Deeltagelse i menneskelige Anliggender. De forestillede sig nu disse Herrer i Himlen ligesom Herrerne paa Jorden, som man nærmer sig disse med Ydmyghed og Ærbødighed, saaledes skulde man ogsaa nærme sig hine; som man hos disse ofte søger ved Yndlingers Forbøn og Indflydelse at faae et Ønske opfyldt, eller en Ubehagelighed afvendt, saaledes troede man og saa at kunne bevirke det paa samme Maade hos hine; som man her søger at vinde disses Gunst og afvende deres Vrede, paa samme Maade troede man ogsaa hines Naade og Unaade kunde vindes og afvendes. Havde altsaa disse høiere Væsener beviist

²⁶) See Suhm l. c, pag. 380, hvor flere Exempler findes.

dem noget godt, takkede de, og gjengjeldte dem det paa samme Måde, som de her vare vante til at takke og gjengjælde deres jordiske Velgjørere; frygtede de for, at de vare vrede og fortørnede, saa søgde de at forsonc dem ved de samme Midler, ved hvilke deres Erfaring havde lært dem, at Jordens Mægtige lode sig forsonc. Saaledes sluttede man bestandig i Analogie af Mennesket; de Glæder og Fornøielser, de Lidenskaaber og Tilbøieligheder, som vare de herskende hos en Nation, bleve det derfor ogsaa hos deres Guder; derfor vare ogsaa Begrebene og Skikkeene forskjellige efter ethvert Folks forskjellige Aand, Cultur, Sæder og Forfatning. De skandinaviske Folkeslag erkjendte og tilbade blot krigerske Guder, eller saadanne, der med Velbehag betragtede Blodsudgydelse; Valhallas Glæder bestode for en stor Deel i krigerske Beskjæftigelser, Kjæmpen, Bryden, og andre slige ridderlige Øvelser, som her paa Jorden vare Yndlingsforetagender; og derfor troede de ogsaa, at blot friske og tappe Mænd, og Qvinder, som ved Heltedaad havde udmærket sig, kunde erholde Plads i Valhalla, og vare værdige til Odins Selskab og Naade ²⁶). De Holte, som ei faldt

²⁶) I Sæmunds Edda siges:

Alle Einherjer (o: Heroer, Kjæmper)
 I Odins Vange
 hugges hver Dag,
 Dræbte de kaare,
 og ride fra Drabet hjem,
 drikke Øl med Aser
 og mættes af Sæbrimmir
 sidde siden evige sammen.

vid. Fin Magnussen l. c. pag. 276.

i Krigen, lode sig saare, førend de døde, ja endog dræbe, som Saxo ²⁷⁾ fortæller om Starkodder, der kuns vilde falde for en fribaaren og tapper Mands Haand. De gamle Perser og Parther, Celter og Schyther troede ogsaa, at de som faldt i Kampen bleve evig lykkelige. Silius Italicus fortæller ogsaa om Cantabrerne i Spanien, at de lode sig styrte ned af en Klippe, naar de vare kjede af Livet, og ønskede at leve evig efter Døden. Grønlænderne troede, at der i de Dødes Opholdssted er evig Dag, Solskin og Sommer; at de der have Overflødighed paa Fugle, Fiske, Sælhundede og Rensdyr, som man kan fange uden Møie, ja endog undertiden finder dem kogte for sig, men derhen komme kuns de, der have godt kunnet arbeide, fanget mange Sælhundede og Hvalfiske, og udstaaet mange Besværligheder ²⁸⁾.

Men hvor forskjellige end alle polytheistiske Folks Forestillinger om høiere Væsener ere, ifølge de Begreber, som Følelser, Levemaade, Lidenskaber, Phantasi eller Aandskultur frembringe, saa stemme de dog alle deri overeens, at Svagheder, Lidenskaber og Tilbøjeligheder vare ligesaa uadskillelige fra dem, som fra Mennesket. Sandseligheden havde saa stærk Magt over Mennesket, at det troede, at Gudernes Naade kunde ligesaalidet erholdes allene ved Dyder, som deres Vrede og Fortørnelse allene skulle kunne paadrages allene ved Laster; og stundse maa man ved den Tanke, at de tillagde disse høiere Væsener neppe engang de Dyder og Fuldkommenheder, som de agtede høist hos

²⁷⁾ L. 8. pag. 149.

²⁸⁾ Vid. Suhm l. c. pag. 277.

Mennesket. Deres Forbrydelser og Fornærmelser imod Guðerne, hvorved de paadrøge sig deres Vrede og Unaade, bestod ofte i ubetydelige, ikke sjelden uvilkaarlige Forseelser i deres religiøse Ceremonier; ja man kunde endog undertiden ved de dydigste Handlinger fortjene Guðernes Unaade, ligesom ved de største Forbrydelser deres Naade. Derfor vare gode og onde Handlinger imod Guðerne ganske forskjellige fra gode og onde Handlinger imod Mennesker. Religiositet og Dyd vare ofte hinanden ligesaa modsatte, som nu Politik og Moral. At stjele, myrde, røve o. s. v. ansee Mongolerne ikke for Synd; derimod at stikke en Kniv ind i Ilden, fortjener Døden ²⁹⁾. Et sædeligt Forhold og en dydig Handlemaade er hos Hinduerne noget, som er Religionen ganske uvedkommende; forsømmer derimod en Hinduer det mindste af Religionens Forskrifter, saa staaer han Fare for i dette Liv at blive udstødt af det menneskelige Selskab, og efter Døden at vandre i et forægteligt eller skadeligt Dyrs Legeme ³⁰⁾. Hvad Under altsaa, at disse høiere Væsener, som man skildre desom stolte og egennyttige, vindesyge, ubestandige, hevngjerrige; som man tillagde Tyverie, Meeneed, Ægteskabsbrud, Fader- og Broder-Mord, og andre slige grove Forbrydelser, der gjøre Mennesket til en Gjenstand for almindelig Afskye ³¹⁾;

²⁹⁾ *Voyage au Nord VII.* 340. conf. Stellers Beschreibung von Kamschacka 1774 pag. 274, 275 og 292 — 295.

³⁰⁾ Vid. Meiners allg. kritische Geschichte der Religionen Th. II. pag. 803.

³¹⁾ *Nec enim multo absurdiora sunt, quæ poetarum vocibus fusa, ipsa svavitate nocuerunt;*

hvad Under altsaa, siger jeg, at disse høiere Væsener, saa ganske beherskede af Sandseligheden, maatte tilfredsstilles paa en med disse Forestillinger overensstemmende Maade. Man bragte dem derfor Spise og Drikke, Klæder og Prydelser, Guld og Ædelstene, byggede dem prægtige Templer, ansatte og underholdt et overflødigt Antal Opvartere og Betjentere, opreiste dem Altere og Statuer, indviede dem Feste og Lege, afsang dem Hymner og Lovsange. Fra disse Forestillingen udsfød derfor meget snart een af de ældste og meest udbredte religiøse Skikke, den at bringe Guderne Offere; thi ligesaa lidet som der gives noget Folkeslag, der ingen høiere Væsener erkjender, ligesaa lidet gives der noget, som ingen Offere bringe; Disse Offere vare vel ikke de eneste, men dog upaatvivtelig iblandt de første Midler, hvorved man søgte at tilvende sig

qui et ira inflammatos, et libidine furentes induxerunt deos, feceruntque, ut eorum bella pugnæ, prælia, vulnera videremus, odia præterea, dissidia, discordias, ortus, interitus, querelas, lamentationes, effusas in omni intemperantia libidines, adulteria, vincula, cum humano genere concubitus, mortalesque ex immortalibus procreatos. Cicero de Nat. Deor. l. I. c. 16. I Lokasenna indføres Loke at sige om Sif, Thors Kone:

Du er vist den eneste, om du og var det
Varsom for, og ugunstig imod en (fremmed)
Mandsperson,

Thi jeg veed kuns een (saavidt jeg synes at vide)
Hoerkarl af Thor o: som har gjort Thor til
Hanrei.

vid Suhm l. c. pag 269.

Gudernes Naade, og afvende deres Unaade; thi Bøn, Fasten, Selvpinelse, Renselser, Valfarter og andre slige Ting bleve snart indførte, og almindelig udbredte, og man maa undres over den Kløgt, som den menneskelige Aand har viist i Opfindelser, hvorved overtroiske Folk kunde lægge deres Ærbødighed mod høiere Væsener for Dagen; ja ikke engang de grueligste og meest udsøgte Pinsler have de betænkt sig paa at underkaste sig, for at vise deres Religionsiver; Pinsler, som vi maae grues ved at tænke os, og som de dog med det roligste Smil have udholdt. Men endnu mere maa det undre os, at Mennesket kunde fatte saa fornedrende og vanærende Begreber om høiere Væsners Karakter, dersom man ikke dertil kunde af deres Begreber selv udlæde en naturlig Grund; thi Mennesket være nok saa sandseligt, saa fordærvet, saa dybt nedsjunket i Lasternes Skjød, der bliver dog endnu stedse tilhage i hans Inderste en Stemme, som taler til ham om den sande Dyds Ypperlighed og Lastens Strafværdighed; han vil i det høieste kunne søvndysse, aldrig vælte denne indre Stemme; Redelighed og Retfærdighed blive selv i den Uredeliges og Uretfærdiges Mund erkjendte for Dyder; alt hvad han formaaer, er at snigre sig selv, Egeukjærlighed byder ham det. Skulde man nu ikke heraf drage den Slutning, at Naturmennesket, som anseer Guderne for mægtigere og visere Væsener end sin egen Slægt, let derved ogsaa maatte fatte den Tanke, at disse Væsener maatte være ædlere og dydigere, at de maatte besidde de Fuldkommenheder, som blive ansete for Menneskets skjønneste Prydelser, endnu i en langt høiere Grad end det? — Nei! Eftertænke vi, hvad i det Foregaaende

er bleven omtalt, hvilken Følelse der hos Mennesket er den stærkeste og meest herskende, og som saadan har været den kraftigste om ikke den eneste Spore for det rase Menneske til Forestilling om høiere Væsener, og deres umiddelbare Deeltagelse i jordiske Anliggender, at Mangel paa Kundskab om Naturen bragte ham til at skjælve ved ethvert usædvanligt Phænomen, at enhver ualmindelig Begivenhed i Naturen blev anset for at være frembragt enten til at lade føle, eller til forud at angive Gudernes Vrede og Unåde! at som Historien lærer, saa langt den er i Stand til med Vished at gaae op i Tiden, at de fleste Offringer og andre religiøse Skikke hyppigst bleve foretagne enten for at forsone Gudernes Vrede, eller for iforveien at afvende samme; betænke vi dette, saa vil vi let af den Frygt, som er den menneskelige Natur saa egen, udlede Natortormenneskets første Forestilling om disse høiere Væseners overdrevne Ærgjerrighed, Vredelighed, Hevn-gjerrighed o. s. v. Ethvert Uheld som mødte blev derfor en Virkning af en tortørnet Gud; blev nogen syg, da tog man sin Tilflugt til Beden og Fasten, til Offringer og Valfarter, til Tryllerie og Besværgelser, istedet for at adspørge Naturen, og bruge de Midler, som den frembyder. Tilstødte dem noget paa deres Jagt eller i Krigen eller til Søes, indtraf naturlige Ulykker, som ødelæggende Torden og Lynild, Jordskjælv, vedvarende Tørke, Skybrud og Oversvømmelser, da blev samme stedse betragtet som en Virkning af høiere Væseners Fortørnelse. Frygt og Førbanselse er et ligesaa herskende Træk i Polytheisternes Religion, som Erkjendtlighed og Tæknemlighed er i de Christnes; ligesom vi forestille os Gud som barm-

hjerlig, naadig og langmodig, saaledes forestille Polytheisterne sig deres høiere Væsener som barske, strænge og hevnesyge. Derfor finder man ogsaa Folk f. Ex. i America og Afrika, der kun i Nøden bekymre sig om deres Guder; det samme beretter Suhm ogsaa om vore nordiske Forfædre, at de især dyrkede deres Guder, naar de vare i nogen stor Nød, saasom da de Svenske i Byrka bleve uformodentlig belejrede af de Danske, gjorde de Løfter og Offringer til deres Guder, for at befries fra den overhængende Fare; og da de paa ny stode Fare for at angribes af dem, gjorde de end større Løfter og Offringer.

Efterat jeg saaledes har bestræbt mig for at vise, at saavel Oprindelsen til Tanken om høiere Væsener, som de Begreber det raae Menneske gjorde sig om samme, har sin Grund i Mangel paa Kundskab om Naturen, og at disse Begreber især dannedes ved Menneskets Hang til det Frygtelige og Underfulde, forbyder Rummet mig at gaae videre. De Betragtninger jeg endnu agtede at anstille over de vigtigste af de Ting, der have været og end ere en Gjenstand for Politheisternes Dyrkelse og Tilbedelse, vil jeg derfor opsætte til en anden Leilighed, og til disse Betragtninger skulde dette mit Anførte tjene som en Indledning.

Ved den offentlige Examen, som Videnskaberne, Lærernes og Ungdommens Velnydere herved indbydes til at høre med Deres Nærværelse, examineres i følgende Orden :

<i>Mandagen den 11 September.</i>	
<i>Formiddag</i>	<i>Latin og Religion for Candidaterne.</i>
	<i>Latin - - - - - 3 Classe.</i>
<i>Eftermiddag</i>	<i>Latin - - - - - 2 Classe.</i>
<i>Tirsdagen den 12 September.</i>	
<i>Formiddag</i>	<i>Græsk og Historie for Candidaterne.</i>
	<i>Græsk - - - - - 3 Classe.</i>
<i>Eftermiddag</i>	<i>Latin - - - - - 1 Classe.</i>
<i>Onsdagen den 13 September.</i>	
<i>Formiddag</i>	<i>Hebraisk og Geographie f. Candidaterne.</i>
	<i>Hebraisk - - - - - 3 Classe.</i>
	<i>Latinsk Grammatik - - 2 Classe.</i>
<i>Eftermiddag</i>	<i>Latinsk Grammatik - - 1 Classe.</i>
<i>Torsdagen den 14 September.</i>	
<i>Formiddag</i>	<i>Dansk, Arithmetik og Fransk for Candidaterne.</i>
	<i>Dansk og Fransk - - - 3 Classe.</i>
	<i>Dansk - - - - - 2 Classe.</i>
<i>Eftermiddag</i>	<i>Dansk - - - - - 1 Classe.</i>
<i>Fredagen den 15 September.</i>	
<i>Formiddag</i>	<i>Tydsk og Geometrie for Candidaterne.</i>
	<i>Tydsk - - - - - 3 Classe.</i>
	<i>Fransk og Tydsk - - - 2 Classe.</i>
<i>Eftermiddag</i>	<i>Tydsk - - - - - 1 Classe.</i>
<i>Löverdagen den 16 September.</i>	
<i>Formiddag</i>	<i>Religion - - - - - 3 og 2 Classe.</i>
<i>Eftermiddag</i>	<i>Religion - - - - - 1 Classe.</i>

<i>Mandagen den 18 September.</i>	
<i>Formiddag</i>	<i>Historie - - - - - 3 og 2 Classe.</i>
<i>Eftermiddag</i>	<i>Historie - - - - - 1 Classe.</i>
<i>Tirsdagen den 19 September.</i>	
<i>Formiddag</i>	<i>Geographie - - - - - 3 og 2 Classe.</i>
<i>Eftermiddag</i>	<i>Geographie - - - - - 1 Classe.</i>
<i>Onsdagen den 20 September.</i>	
<i>Formiddag</i>	<i>Arithmetik - - - - - 3 og 2 Classe.</i>
<i>Eftermiddag</i>	<i>Arithmetik - - - - - 1 Classe.</i>
<i>Torsdagen den 21 September.</i>	
<i>Formiddag</i>	<i>Geometrie - - - - - 3 og 2 Classe.</i>
<i>Eftermiddag</i>	<i>Geometrie - - - - - 1 Classe.</i>
<i>Fredeagen den 22 September.</i>	
<i>Formiddag</i>	<i>Syngeprøve - - - - 3, 2 og 1 Classe.</i>
<i>Eftermiddag</i>	<i>Censureres Skrivt- og Tegneprøver.</i>

De Candidater, som iaar dimitteres, ere:

1. *Ludolp Johan Krohn* } Sønner af
2. *Niels Conrhad Krohn* } Major Krohn.

